

СПЕЦІАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ НА ТЕРИТОРІЇ США

Промислові та інноваційні кластери в США розвиваються у вигляді зон із спеціальним економічним статусом - зон зовнішньої торгівлі, підприємницьких зон та технопарків.

Зони зовнішньої торгівлі

Зони зовнішньої торгівлі США (далі „ЗЗТ”) є одним з видів вільних економічних зон, які були створені в США під час „великої депресії” 30-х років, і до цього часу відіграють важливу роль в економіці Сполучених Штатів.

На сьогодні, США є світовим лідером за кількістю діючих вільних економічних зон - 268 зон загального призначення, які розташовані на території 50 штатів (перелік зон розташований в мережі Інтернет за адресою <http://ia.ita.doc.gov/ftzpage/1-50.html>), в рамках яких створено 472 субзони (<http://ia.ita.doc.gov/ftzpage/letters/ftzlist.html>).

Поява ЗЗТ в США у 30-х роках була викликана бажанням американського уряду створити сприятливі умови для:

- розвитку зовнішньої торгівлі;
- залучення іноземних інвестицій у сферу зовнішньої торгівлі та промисловості, за рахунок спрощення системи митного та податкового регулювання;
- підвищення конкурентоспроможності американських компаній на міжнародному ринку за рахунок нових інвестицій і більш низьких цін на продукцію, вироблену в ЗЗТ, в наслідок зменшення витрат, пов'язаних з імпортом та митним очищенням товарів;
- зниження рівня безробіття, створення додаткових робочих місць на нових виробництвах.

ЗЗТ США представляє собою територію з обмеженим доступом, розташовану в митному порту ввезення, або поблизу від нього. З юридичної точки зору, ЗЗТ розглядаються як територіальні утворення поза митною територією, в яких застосовуються особливі митні процедури.

Іноземні товари ввозяться в ЗЗТ без обкладання митом і деякими видами податків. Правовий режим ЗЗТ дозволяє відстрочити сплату митних зборів до тих пір, поки іноземні товари не будуть випущені для внутрішнього споживання в США. При цьому до моменту їх формального ввезення на митну територію США дозволяється здійснення різних видів діяльності з використанням іноземних компонентів. Таким чином, іноземні та внутрішні товари можуть ввозитися на території ЗЗТ для здійснення операцій, не заборонених законом, включаючи зберігання, демонстрацію, складання, виробництво й обробку.

Іноземні товари призначені для реекспорту не підлягають обкладенню митними зборами. Національні товари, ввезені на територію ЗЗТ для подальшого експорту, можуть розглядатися як вивезені з митної території США.

На території ЗЗТ діє ряд обмежень. Так, існує перелік товарів, які не можуть вироблятися в ЗЗТ. Такі товари включають алкогольні напої, парфумерні вироби, тютюнові вироби, вогнепальна зброя, цукор і годинникові механізми. Також в ЗЗТ заборонено роздрібну торгівлю.

Правове регулювання ЗЗТ здійснюється відповідно до прийнятого Конгресом США 18 червня 1934 Законом про ЗЗТ „Foreign-Trade Zones Act”, Правилами Комітету з питань ЗЗТ і Митними правилами. Здійснювана в ЗЗТ діяльність також регулюється законами та іншими нормативно-правовими актами федерального рівня, рівня штатів і муніципальних утворень, на території яких розташовані ЗЗТ.

Відповідно до Закону про ЗЗТ, у 1934 році в США був створений Комітет з ЗЗТ, який увійшов до організаційної структури Управління з імпорту Міністерства торгівлі США. Серед повноважень Комітету – прийняття рішення про створення ЗЗТ, підтримка їх функціонування, а також затвердження правил діяльності ЗЗТ. Комітет також здійснює управління ЗЗТ і встановлює розмір плати, яка стягується з суб'єктів, яким було видано дозвіл на створення ЗЗТ, а також уповноважений виключати із ЗЗТ товари, які, на його думку, завдають шкоди державним інтересам, здоров'ю або безпеці громадян.

Діяльність ЗЗТ тісно пов'язана із діяльністю митної служби. Створення нової ЗЗТ, має бути попередньо узгоджене з митною службою США, крім того керівник митниці порту ввезення, на території якого розташована ЗЗТ, здійснює контроль за діяльністю у ЗЗТ, в якості місцевого представника Комітету з ЗЗТ. У період функціонування ЗЗТ співробітники митної служби контролюють ввезення товарів на територію ЗЗТ та їх вивезення з ЗЗТ, а також стягують мита.

Як було зазначено вище, в США існує два види ЗЗТ - ЗЗТ загального призначення та ЗЗТ спеціального призначення (або субзони).

ЗЗТ загального призначення зазвичай розташовані у промислових парках, морських портах або аеропортах. Вони створюються на основі дозволу Комітету з ЗЗТ, що видається різним організаціям при уряді штату та місцевих органах влади, наприклад, адміністрації порту, комітету промислового розвитку штату або округу, корпораціям економічного розвитку та інш.

Субзони також створюються на підставі дозволу Комітету з ЗЗТ і є територіями для операцій, які не можуть бути здійснюватися на території ЗЗТ загального призначення (наприклад, перегонка нафти або автомобільне виробництво). Тому, хоча субзони і є частиною ЗЗТ загального призначення (вони мають той самий номер, що і ЗЗТ загального призначення, з доповненням букви

латинського алфавіту і назвою компанії-оператора), територіально вони розміщуються за межами ЗЗТ загального призначення.

На території субзон зазвичай розташовані виробничі підприємства окремих компаній, тому вони іноді називаються приватними зонами.

У ЗЗТ загального призначення, суб'єкт, який отримав дозвіл на створення ЗЗТ, зазвичай одночасно виступає в якості оператора, який здійснює керівництво ЗЗТ. Оператори мають право передавати їхні права в суборенду орендарям, яких називають користувачами. У субзонах користувачі та оператори зазвичай є однією особою.

Приймаючи рішення про створення ЗЗТ, Комітет з ЗЗТ керується критеріями відповідності створюваної ЗЗТ торговельній політиці США. Крім цього результатом функціонування нової ЗЗТ повинен стати чистий позитивний економічний ефект з урахуванням впливу діяльності в ЗЗТ на підприємства США, розташовані за межами ЗЗТ.

Кожен порт ввезення США має право на створення однієї ЗЗТ. Більша кількість ЗЗТ може бути дозволена, якщо буде доведено таку доцільність. Заявники повинні надати Комітету з ЗЗТ розроблений план створення ЗЗТ, що включає розкриття джерел фінансування, прогнозований позитивний ефект ЗЗТ на місцеву економіку і переваги ЗЗТ для суспільства в цілому.

При надання заявки на створення ЗЗТ має бути зазначено:

- місце знаходження та характеристики ділянки під ЗЗТ, включаючи способи відокремлення від митної території, придатність ділянки для створення ЗЗТ та можливість його розширення;
- перелік обладнання, яке планується до використання в ЗЗТ, а також його вартість;
- період часу, протягом якого заявник планує почати і завершити будівництво та обладнання ЗЗТ;
- джерела фінансування;
- інша інформація на вимогу Комітету з ЗЗТ.

Товари, що знаходяться на території ЗЗТ, можуть мати різний правовий статус. Фактично це означає, що відносно товарів з різним статусом діють різні правові режими.

У ЗЗТ США виділяють п'ять видів правового статусу товарів: привілейований іноземний, обмежений, непривілейований іноземний, національний і змішаний.

1. Привілейований іноземний статус. До здійснення будь-яких операцій, які можуть вплинути на тарифну класифікацію товару, імпортер може подати керівнику порту заяву на отримання у відношенні товару привілейованого іноземного статусу. У разі отримання привілейованого статусу іноземного товару класифікується і оцінюється, а мита та податки визначаються на дату подання

заяви. Коли товар з іноземним привілейованим статусом вибуває з ЗЗТ для внутрішнього споживання США (чи в початковому, чи в обробленому стані) мита та податки будуть сплачуватися виходячи із ставки, встановленої на дату надання привілейованого іноземного статусу.

2. Обмежений статус. Товар, що надійшов в ЗЗТ з митної території США для зберігання, експорту або знищення, вважається вивезеним і не може бути повернений на митну територію США. Виняток може бути здійснено, тільки якщо Комітет з ЗЗТ ухвалить рішення про те, що повернення товару відповідає державним інтересам. З товарами, що мають обмежений статус не можуть проводитися будь-які операції, за винятком знищення та використання в певних випадках у виробництві.

3. Непривілейованих іноземний статус. Непривілейованих іноземний статус надається категорії товарів, які не володіють привілейованими іноземним або обмеженим статусом. Продукція, отримана повністю з товарів з непривілейованим статусом, класифікується і оцінюється для цілей стягнення мита та податків на момент їх ввезення на митну територію США для внутрішнього споживання або для зберігання на складах для нерозмитнених товарів.

4. Національний статус. Національний статус може бути наданий товарам, які були виготовлені або отримані на території США і стосовно яких були сплачені внутрішні податки, а також раніше ввезені в ЗЗТ товари, прийняті зі звільненням від сплати мит. Національні товари можуть бути вивезені з ЗЗТ без митного дозволу, якщо вони не були змішані з іншим товаром іншого статусу.

5. Товари змішаного статусу. Товари є змішаного статусу, якщо в процесі їх виробництва були використані товари, що володіють різним статусом. Продукція оцінюється у відповідності зі статусом товарів, з яких вона складається.

Переваги ЗЗТ. Однією з переваг ЗЗТ є звільнення від сплати митних зборів і акцизних платежів на іноземні товари, ввезені в ЗЗТ, які підлягають реекспорту. Виняток становить реекспорт товарів з ЗЗТ до деяких країн, з якими США має торгові угоди, такі як Канада і Мексика (в цьому випадку всі чинні мита та акцизні збори стягуються).

Іншою перевагою ЗЗТ є відстрочка сплати митних зборів і деяких федеральних податків до моменту ввезення товару з ЗЗТ на митну територію США для внутрішнього споживання. При цьому розмір мита і податку на товар, який імпортується на територію ЗЗТ, може змінитися в результаті операцій, здійснених в ЗЗТ. Тому оператор ЗЗТ, який планує ввезення товару на митну територію США для внутрішнього споживання, зазвичай має право вибирати чи сплачувати мито на іноземний матеріал, ввезений в ЗЗТ, або на кінцевий продукт, що вивозиться з ЗЗТ, в залежності від того, яка величина є найменшою.

Наприклад, податкова ставка на імпортоване скло для автомобілів складає 5,5%, якщо скло імпортується безпосередньо в США. Однак якщо це скло ввозиться в ЗЗТ і включається при збірці в автомобіль, податкова ставка на готовий автомобіль, включаючи скло, дорівнює 2,5%.

Статус ЗЗТ може також сприяти отриманню територією та операторами інших вигод, як на рівні штату, так і на місцевому рівні, які прямо не пов'язані з реалізацією Закону про ЗЗТ.

Економічну значимість ЗЗТ для економіки США важко переоцінити. За даними Міністерства торгівлі США у 2008 році в ЗЗТ було ввезено продукції на 692 млрд.дол.США, що на 38 % більше ніж у 2007 році.

Підприємницькі зони

До цієї групи спеціальних економічних зон відносяться такі зони, які безпосередньо не пов'язані з обслуговуванням зовнішньої торгівлі. Найбільшу роль у формуванні підприємницьких зон відіграють не митні пільги, а податкові, фінансові та адміністративні стимули.

Підприємницькі зони (ПЗ) виникли в США в наслідок здійснення неоконсервативної регіональної політики, спрямованої на поживлення дрібного і середнього бізнесу в економічно депресивних районах, головним чином міських, шляхом надання роботодавцям більшої свободи діяльності і значних фінансових пільг.

За юридичним статусом вони поділяються на три типи - федеральний, штатний і місцевий, кожна з яких утворюється відповідним рішенням урядових органів на федеральному, штатному та місцевому рівнях.

Як правило, вони охоплюють райони площею 2,5-5 кв. км, не мають обгороджених меж і виділяються лише статусом розташованих там компаній. У більшості штатів підприємницькі зони створюються на 10-20 років, федеральні зони - також на 20 років, але цей термін може бути продовжений.

Для отримання статусу підприємницької зони район, що виділяється для цих цілей, повинен відповідати ряду вимог, найбільш важливі з яких такі:

- більше 70% жителів даного району повинні мати особистий або сімейний дохід нижче 80% середнього доходу жителів даного міста або всієї країни;
- рівень безробіття в цьому районі повинен значно перевищувати її середній рівень по всьому місту або всій країні.

З метою розвитку виробництва і збільшення зайнятості, діючим на території зон компаніям надаються різні пільги. На федеральному рівні - це п'ятипроцентна знижка на податки, які сплачуються при будівельних і ремонтних роботах, податкові знижки підприємствам за кожного додатково найнятого на роботу,

скасування податку на збільшення вартості капіталу. На рівні різних штатів - це п'ятдесятивідсоткова знижка з податку на доходи підприємства (штат Коннектикут), стовідсоткові знижки з податку на продаж обладнання (штат Луїзіана) і будівельних матеріалів (Штат Канзас), на основний капітал (штат Вірджинія). Понад 70% усіх податкових пільг отримують підприємці, які створюють у підприємницькій зоні нові робочі місця.

Крім економічних стимулів, підприємців отримують і ряд інших пільг. Зокрема, спрощена процедура ведення документації, зниження вимог до стандартів з охорони навколишнього середовища і нормам безпеки. Уряди деяких штатів надають зонам пряму підтримку, зокрема - в штаті Коннектикут створений спеціальний фонд для фінансування діяльності підприємств, розташованих в зонах штату.

В умовах кризи, Федеральний уряд і місцеві органи влади США продовжують політику розширення мережі підприємницьких зон і надання їм нових пільг, з метою підвищенню ділової активності у депресивних районах країни і зменшенню рівня безробіття.

На сьогодні, майже в 700 містах, приміських і сільських районах США діє близько 1500 підприємницьких зон всіх рівнів.

Технопарки

На сьогоднішній день в Сполучених Штатах Америки нараховується більше 200 технологічних парків та угруповань подібного роду.

Об'єднуючим принципом організації більшості технопарків у США є їх централізація навколо вищих навчальних закладів. Такий підхід дає змогу науковим ідеям, генерованим провідними університетами, отримати необхідний капітал та перетворитися на бізнес-проекти завдяки тісному співробітництву з інвестиційними фондами та технологічними бізнес-компаніями – виробниками, що розміщують свої окремі підрозділи, або навіть штаб-квартири, на території технопарку.

Крім того, існує кілька організаційних форм, в яких функціонують технопарки. Університет або науково-дослідний інститут можуть буди одним (єдиним) засновником технопарку. Але більш частіше технопарк має від 2 до 20 засновників. В такому випадку створюється або спільне підприємство, або товариство з обмеженою відповідальністю. Остання форма вважається більш складною, ніж з одним засновником, але й більш ефективною, особливо коли стосується доступу до різних джерел фінансування.

У США, як і в багатьох інших країнах, виділяють такі основні види технопарків:

- технологічні парки (спеціалізуються на комерціалізації наукових і комерційних розробок);

- науково-дослідницькі парки (у яких більше концентрується високоосвічених кадрів та мають більші об'єми наукоємних досліджень);
- технологічні ареали (угруповання підприємств, що працюють в спільній або пов'язаній галузі);
- бізнес-інкубатори (найчастіше створюються не на базі вищого навчального закладу або наукового центру, а цілком орієнтовані на сторонніх клієнтів. Інкубатор не орієнтований винятково на hi-tech, що обов'язково для технопарку, а може реалізовувати найрізноманітніші проекти, наприклад, у торгівлі.)

Сполучені Штати Америки характеризуються децентралізацією законодавства, тому кожен штат може окремо розробляти та ухвалювати нормативні та законодавчі акти стосовно надання певних пільг та запровадження інших стимулюючих механізмів з метою розвитку технологічних парків.

Як правило, технопарки у США мають пільги при оподаткуванні прибутку, зокрема, фірми, що функціонують у складі технопарку, звільняються від сплати податку на прибуток у перші два-три роки діяльності, а в наступні сплачують його за зменшеними на 50 % ставками; різні системи податкових знижок і пільгових кредитів, системи прискореної амортизації устаткування, пільги при оренді основних засобів і при виконанні митних операцій.

Окрім вирішення проблем комерціалізації наукових розробок, розбудова технопарку, яка нерідко частково фінансується бюджетом міста або штату, дає можливість значно підсилити місцеву інфраструктуру, а також, генеруючи велику кількість робочих місць, допомагає вирішувати проблеми працевлаштування, у тому числі і студентів вищих навчальних закладів, навколо яких розміщується технопарк або бізнес-інкубатор.

Інвестиційні компанії, які вкладають кошти у технопарки, розраховують на термін окупності такого бізнес проекту у 20 і більше років і вважають його досить ризикованим, проте потенційно дуже прибутковим. Місцева влада охоче йде на зустріч подібним проектам, надаючи суттєву моральну та фінансову підтримку.

На сьогодні кількість працюючих у технопарках у США сягає 300 тисяч осіб, при чому кожен працюючий у цій сфері створює, в свою чергу, в середньому 2,57 робочого місця для економіки країни. Таким чином, загальний ефект від роботи технопарків у США для ринку зайнятості країни складає більше 750 тисяч нових робочих місць.

Одним із найбільш яскравих прикладів позитивного впливу діяльності технопарків на економіку США є Кремнієва долина. На сьогодні, це технополіс, до складу якого входять декілька технопарків, бізнес-інкубаторів, технологічних

інкубаторів, що займає територію біля 1500 квадратних миль (3885 кв. км), на якій проживає приблизно 2,5 млн. чоловік.

Діяльність компаній Кремнієвої долини трічі призводила до світових інноваційних проривів (винахід напівпровідників у 70-х роках, створення персональних комп'ютерів у 80-х, розвиток мережевих технологій і Інтернету у 90-х).

За декілька десятиліть Кремнієва долина з звичайної території перетворилась на найпотужніший у світі науковий та інвестиційний центр, в якому сукупний щорічний дохід чотирьох тисяч розташованих у долині компаній, складає 200 мільярдів доларів.

В американській економічній теорії, формування промислових та інноваційних кластерів розглядаються в якості одного з головних чинників стимулювання регіонального розвитку, підвищення конкурентоспроможності національних підприємств та рівня зайнятості населення.

Саме тому, інтенсифікація процесу „кластеризації”, є одним з ключових пунктів проекту бюджету США на 2011 рік, запропонованого адміністрацією Президента Б.Обами, яка говорить про „кластерізацію”, як про нову парадигму економічного розвитку США.

В проекті бюджету закладено 75 млн.дол.США на реалізацію Програми регіональних інноваційних кластерів, яка має здійснюватись Адміністрацією з економічного розвитку та 11 млн.дол.США Адміністрації малого бізнесу на підтримку участі малих підприємств в процесах регіональної „кластеризації”.

Крім того, серед завдань Міністерства праці США по підвищенню зайнятості населення у 2011 році, передбачено надання сприяння в підготовці спеціалістів для забезпечення регіональних промислових та інноваційних кластерів трудовими ресурсами, на що планується спрямувати кошти новоствореного Фонду з інноваційного розвитку трудових ресурсів (118 млн.дол.США).

Національний науковий фонд США має спрямувати 12 млн.дол.США на розвиток „нових інноваційних екосистем” у 2011 році, стимулюючи створення інноваційних кластерів навколо провідних науково-навчальних закладів.

Проте, найбільш масштабні інвестиції в „кластерізацію” регіональної економіки планується спрямувати через Міністерство сільського господарства США (біля 5 % фінансування від всіх спеціальних програм) на підтримку пілотних проектів та регіональне планування, а також Міністерство оборони США на створення інноваційних кластерів в сфері роботобудування, кібер-безпеки та створення надлегких матеріалів.

В федеральному законодавстві США не має єдиних підходів до оцінки ефективності функціонування промислових та інноваційних кластерів. Проте, при науковому аналізі їх діяльності оцінюються загальноекономічні показники

розвитку територій (капіталовкладення, обсяг виробленої продукції (товарів та послуг), товарообіг, зайнятість населення тощо).